

Erasmus+

Reptes i oportunitats de l'agricultura metropolitana

Formació experimental per a municipis

Capítol 1

Què és l'agricultura metropolitana?

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

EL PROGRAMA

Capítol 1

Què és l'agricultura metropolitana?

- Definir l'agricultura metropolitana
- Incorporar els beneficis de l'agricultura metropolitana al territori

Capítol 2

Donar suport a l'agricultura metropolitana: fomentar el desenvolupament d'habilitats

- Identificar els diferents actors implicats en els projectes d'agricultura metropolitana per oferir-los eines de suport i assistència adequades
- Presentar els actors i les habilitats que cal mobilitzar d'acord amb els objectius de cada projecte d'agricultura metropolitana

Capítol 3

Facilitar la implementació de projectes agrícoles en zones urbanes: com superar les barreres normatives i tècniques

- Identificar les limitacions normatives i tècniques que s'han de preveure a l'hora d'establir un projecte agrícola en una zona urbana
- Analitzar les eines a disposició de les administracions locals per facilitar la implementació de projectes agrícoles metropolitans

Capítol 4

Fomentar els projectes agrícoles en zones urbanes
Models de negoci i suport financer

- Presentar els models econòmics híbrids dels projectes d'agricultura metropolitana
- Presentar les eines a disposició de les administracions locals per donar suport financer als projectes d'agricultura metropolitana

Capítol 5

Situar l'agricultura metropolitana en el marc d'una estratègia agrícola i alimentària a gran escala

- Integrar l'agricultura en l'estratègia de planificació a escala metropolitana
- Presentar les condicions per desenvolupar una estratègia metropolitana agrícola i alimentària exitosa

Capítol 6

Avaluació final de la formació

CAPÍTOL I

Empreses agràries urbanes, cobertes i terrats verds, espais abandonats recuperats per al conreu, horts socials, agricultura periurbana... L'agricultura urbana en totes les seves formes està experimentant un creixement espectacular. Per exemple, a França, el 2010 més del 75 % de les unitats productives agràries es trobaven en zones urbanes i periurbanes, en comparació amb el 44 % del 2000 (INSEE, Agreste, 2010). No obstant això, els contorns de l'agricultura a les zones metropolitanes continuen sent difícils de definir amb precisió i no és fàcil donar una definició clara i exhaustiva d'aquestes pràctiques d'agricultura metropolitana.

De què parlem quan parlem d'agricultura urbana?

Existeix una tendència a considerar que l'agricultura urbana designa únicament les activitats agrícoles que es duen a terme dins de les ciutats. No obstant això, **l'agricultura urbana es defineix no tant perquè està situada dins la ciutat, sinó perquè té un vincle funcional amb l'àrea urbana**, és a dir, perquè hi ha influències entre l'agricultura i la zona urbana.

Així, els termes agricultura urbana o agricultura a la zona urbana designen tant l'agricultura intraurbana (dins la ciutat construïda, en zones altament urbanitzades) com l'agricultura periurbana (a les zones perifèriques de la ciutat o en àrees metropolitanes policèntriques com la de Barcelona entre ciutats).

L'auge de l'agricultura urbana

Mentre que agricultura urbana com a concepte és relativament recent, l'activitat d'agricultura a les zones urbanes (o amb un lligam estret) **sempre ha existit**. Pensem, per exemple, en les terres agrícoles adjacents que subministraven productes a les ciutats medievals, o els horts de les colònies tèxtils, els quals tenien una importància vital. Tanmateix, a partir del final del segle XIX es va produir una **desconnexió gradual entre la demanda i l'oferta d'aliments i, de fet, entre la ciutat** (el principal centre de consum) **i les activitats agràries** (productores d'aliments).

CAPÍTOL I

Avui, les crisis alimentàries i les tensions que pateix el nostre sistema alimentari a causa de factors com ara el creixement demogràfic mundial, la urbanització de la població, la degradació ambiental i el canvi climàtic, ens empenyen a **replantejar-nos la territorialització de la nostra alimentació**. D'aquesta transformació se'n deriva el creixent interès públic per aquestes pràctiques i la creació de polítiques públiques específiques: les polítiques locals alimentàries. Aquest enfocament té com a objectiu recuperar una certa coherència territorial en el tema de l'alimentació en connexió amb **un model d'oferta més local i sostenible**.

De manera més general, hi ha un canvi en la relació dels habitants de la ciutat amb el medi ambient. Els espais oberts es perceben com un paisatge i com una font d'oci i benestar, però també com un espai de producció agrícola potencial. A més, la millora de l'entorn **a les ciutats i la reintroducció de la natura dins de la ciutat densa** es veu ara com una condició *sine qua non* en la **lluita contra el canvi climàtic**.

L'auge de l'agricultura urbana seria una manifestació més de **la consciència ecològica més àmplia** de les persones sobre qüestions alimentàries (demandes sobre la qualitat i l'origen de la producció i la voluntat de reubicar les cadenes alimentàries) i sobre qüestions mediambientals, disposades a tornar a connectar la ciutat amb el medi ambient i a fer de la ciutat un espai més sostenible i resilient.

Per tenir més informació sobre l'auge de l'agricultura urbana:

ALFRANCA, O.; PUJOLÀ, M. (coord.) (2009). *Agricultura periurbana*. Barcelona: Edicions UPC.

AMB-IERMB (2016). *Agricultura metropolitana. Agricultura urbana i periurbana a l'àmbit metropolità de Barcelona: beneficis econòmics, socials i ambientals*. <http://www.amb.cat/documents/11696/6186679/Agricultura+metropolitana/1c899a9a-1116-435f-b69f-68e9a34b7877>

BONNEFOY, S.; CONSALES, J.N.; MICAND, A. (2017). « Les agricultures des aires urbaines d'hier à aujourd'hui ». A: *Agir pour les agricultures des aires urbaines. Guide d'aide à la décision*. Angers: Plante & Cit é, capítol 1, pàg. 11.

Definicions

Però, com podem definir el fenomen de l'agricultura urbana?

La següent definició és el resultat d'una referència creuada de diferents definicions acadèmiques:

L'**agricultura urbana**, entesa en termes generals com l'agricultura en àrees urbanes, es refereix a l'àmplia varietat d'activitats de producció o cria, transformació i distribució

CAPÍTOL I

d'aliments ubicades en àrees intraurbanes, interurbanes i periurbanes de la ciutat. Aquestes activitats les duen a terme empresaris, administracions locals, o aficionats amb finalitats comercials o no comercials i amb objectius diversos: principalment alimentaris, però també ambientals, recreatius i/o socials. Aquestes activitats es caracteritzen per la utilització o la reutilització d'actius humans i materials, de productes o serveis que es troben principalment dins i al voltant de la zona urbana, per tal d'oferir a canvi nous recursos, productes i serveis adreçats majoritàriament a aquest mateix espai urbà.

Referències a les definicions d'agricultura urbana:

MOUGEOT, Luc J. A. (2000). *Urban agriculture: Definition, presence, potentials and risks, and policy challenges*. Ottawa: International Development Research Centre. (Col·lecció: Cities feeding people series, rept. 31.)

AMB-IERMB (2017). *L'agricultura urbana i periurbana en el marc d'un sistema agroalimentari sostenible*. Bellaterra: IERMB i AMB (Àrea de Planificació Estratègica).

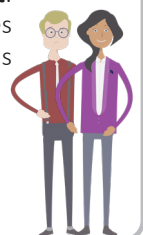
NADAL FUENTES A. (2015) *Agricultura urbana en el marco de un urbanismo sostenible*. Elisava Temes de disseny, ISSN 2385-7951, Nº. 31, pàgs. 92-103

Característiques clau per definir projectes d'agricultura urbana

Basant-se en aquesta definició, es poden utilitzar certs criteris per caracteritzar els diferents projectes d'agricultura urbana :

- **Ubicació:** des del centre de la ciutat fins a la perifèria.
- **Activitats:** de producció agrícola, però també de transformació i distribució, comercial o no comercial.
- **Sistemes de producció:** diversos, des dels molt tecnificats (p. ex. amb substrat, o a l'interior) fins als més tradicionals, passant per hivernacles, cobertes, etc., certificats o no.
- **Agents:** activitats agrícoles impulsades per agents diferenciats, des de professionals fins a aficionats, entre el sector agrícola i nous perfils de la societat civil.
- **Sistemes de comercialització i distribució:** múltiples i variats, des de l'autoconsum fins als supermercats, passant per la venda directa, els circuits curts, etc.
- **Relacions funcionals entre l'agricultura i les ciutats:** en termes de terres, ocupació, paisatge, recursos, i que poden buscar la complementarietat o la competència.

Així, l'agricultura urbana es defineix en primer lloc pel seu **víncle funcional amb la ciutat**. La seva ubicació pot ser intraurbana, periurbana o interurbana. Comparteix múltiples recursos (terreny, mà d'obra, aigua, etc.) amb l'espai urbà i hi dedica una gran part dels productes, tot mirant de **conciliar la producció i el consum**.

CAPÍTOL I

Font: VILLATTE, M. (2017). L'Agriculture urbaine, quels enjeux de durabilité? Angers Cedex: ADEME, pàg.4

Funcions i serveis prestats per l'agricultura urbana

Les formes de dur a terme l'agricultura urbana evolucionen contínuament gràcies a la gran varietat d'iniciatives i innovacions que es produeixen en aquest camp. De fet, la proximitat o el vincle amb l'entorn urbà fan possible una gran diversitat de productes, serveis, formes de producció i comercialització, però també i sobretot una combinació molt diversa d'aquests elements. Tot plegat explica que hi hagi múltiples experiències d'agricultura urbana.

L'agricultura urbana es caracteritza sovint per la seva **multifuncionalitat**. Això inclou totes les altres funcions que compleix més enllà de la producció de béns.

Les principals funcions de l'agricultura urbana són :

- La funció **alimentària** i, en particular, el subministrament de productes frescos.
- **El desenvolupament econòmic i social** amb creació d'ocupació i inclusió social.
- La funció **ambiental** relacionada, entre d'altres, amb la provisió de serveis ecosistèmics i la gestió de riscos.
- La funció **educativa** i de lleure.
- La funció **paisatgística i d'ordenació del territori**.

CAPÍTOL I

Descobriu projectes que illustren la multifuncionalitat de l'agricultura urbana:

- Le TALUS, Marsella (en francès)
- Le PAYSAN URBAIN, Marsella (en francès)
- La Fondazione Villa Ghigi, Bolonya (en italià)
- Parc de Gallecs, Catalunya

L'agricultura urbana també es pot caracteritzar pels **serveis ecosistèmics que proporciona a la ciutat**, com per exemple els següents:

- Serveis de provisió: es refereixen, entre d'altres, a la producció d'aliments i a la disponibilitat d'aigua de qualitat.
- Serveis de regulació: garanteixen el manteniment dels cicles biològics i geoquímics de l'entorn (per exemple, la gestió dels residus i el tancament dels cicles del fòsfor o el carboni o la preservació de la biodiversitat).
- Serveis de suport: inclouen el manteniment dels sòls i de la biodiversitat.
- Serveis culturals de lleure i patrimoni: inclouen la cohesió social i econòmica, la salut humana física i psicològica, els actius educatius, patrimonials i paisatgístics.

Els horts i l'agricultura urbana a Bolonya

Hi ha diferents tipus d'horts a Bolonya: horts municipals, horts escolars, espontanis, en terrenys estatals o ferroviaris, horts privats d'interès públic, horts temàtics en parcs, patis i altres espais públics.

Els principals serveis aportats pels horts urbans a Bolonya expressen, sobretot, una funció social que va conduir al naixement dels horts municipals de la ciutat i que continua essent, avui, la més important.

En aquest sentit, els projectes d'agricultura urbana associen diversos actors del territori (escoles, entitats socials, associacions, institucions, empreses, etc.), impliquen els habitants i haurien de ser objecte d'una atenció particular per part de les administracions públiques, atesos els diversos impactes positius que generen. Aquests efectes positius i aquesta **multifuncionalitat** garanteixen que els **projectes d'agricultura urbana siguin sostenibles**, sobretot pel que fa a les administracions públiques.

Per tenir més informació sobre la sostenibilitat de l'agricultura urbana, consulteu el document següent:

VILLATTE, M. (2017). L'Agriculture urbaine, quels enjeux de durabilité?. Angers Cedex: ADEME.
SOLER MONTIEL, M. y RIVERA FERRE, M. G. (2010) Agricultura urbana, sostenibilidad y soberanía alimentaria: Hacia una propuesta de indicadores desde la agroecología

CAPÍTOL I

Conclusió

Per què he d'afavorir l'agricultura a les zones urbanes?

- Es tracta d'una oportunitat econòmica en un sector econòmic difícilment deslocalitzable que afavoreix la petita producció (petites i mitjanes empreses) i el consum local.
- Aquestes pràctiques fomenten la cohesió i la integració social.
- És una eina que contribueix a la resiliència ambiental, a la naturalització de les ciutats i al reforç de la biodiversitat.
- Respon a la creixent demanda dels ciutadans de viure en espais més ecològics i de tenir accés a una alimentació local i sostenible.
- Contribueix a la identitat local, a la preservació del patrimoni cultural i a la cohesió social.
- Pot esdevenir una eina paisatgística per a la reintroducció de la natura a la ciutat.

Què puc fer per implementar i mantenir l'agricultura urbana al meu territori?

El primer pas és fer una diagnosi del vostre territori i identificar-hi els següents elements:

- Terrenys agraris: les terres disponibles a la zona urbana i periurbana.
- Els agents implicats.
- El tipus d'estructures existents relacionades amb el sistema alimentari local.
- Els serveis prestats per les pràctiques d'agricultura urbana existent (econòmic, social, ambiental...).
- Les necessitats dels agents i consumidors de l'agricultura urbana (en termes de subministrament, consums, suport tècnic, etc.).

L'objectiu d'aquesta diagnosi és:

- Conèixer millor el territori.
- Identificar les necessitats i demandes socials existents.
- Contribuir a establir un diàleg amb els agents implicats.
- Facilitar la presa de decisions.

CAPÍTOL I

I la setmana que ve, en el pròxim capítol:

Capítol 2. Donar suport a l'agricultura metropolitana: fomentar el desenvolupament d'habilitats

Objectius:

- Identificar els diferents actors implicats en els projectes d'agricultura metropolitana per oferir-los eines de suport i assistència adequades.
- Presentar els actors i les habilitats que cal mobilitzar d'acord amb els objectius de cada projecte d'agricultura metropolitana.

PREPARATS PER PARTICIPAR-HI?

La formació «Reptes i oportunitats de l'agricultura metropolitana» es va dissenyar com a part del projecte SESAME, finançat pel programa europeu ERASMUS +.

La formació ha estat dissenyada per:

- L'Agència especialitzada en desenvolupament urbà AVITEM
- Professionals de l'enginyeria educativa: EDUSCOPI i IRFEDD
 - Metròpolis: Barcelona, Bolonya i Marsella

Preguntes?

Jesús T. García: jtgarcia@amb.cat

Voleu saber més sobre el projecte SESAME?

Poseu-vos en contacte amb el líder IRFEDD - lauriane.garcia@irfedd.org

